

Komisie Zastupiteľstva Bratislavského samosprávneho kraja

Materiál na rokovania komisií Zastupiteľstva
Bratislavského samosprávneho kraja

PRACOVNÝ NÁVRH

Návrh na pristúpenie Bratislavského samosprávneho kraja do Regionálneho združenia pre biologickú reguláciu komárov

Materiál bude prerokovaný v nasledovných komisiách:

Finančná komisia

Komisia životného prostredia, regionálneho rozvoja a územného plánovania

Komisia európskych záležitostí, regionálnej spolupráce a cestovného ruchu

Zodpovední:

Ing. Patrícia Mešťan, MA

riaditeľka

Úradu Bratislavského samosprávneho kraja

Ing. arch. Mária Rajecká

riaditeľka Odboru územného plánu, GIS a životného prostredia

Úradu Bratislavského samosprávneho kraja

Spracovateľ:

Mgr. Martin Obuch

vedúci oddelenia životného prostredia

N á v r h u z n e s e n i a

UZNESENIE č. /2024

Zo dňa 13. 12. 2024

Zastupiteľstvo Bratislavského samosprávneho kraja po prerokovaní materiálu

A s c h v a ľ u j e

pristúpenie Bratislavského samosprávneho kraja do Regionálneho združenia pre biologickú reguláciu komárov, so sídlom: Obecný úrad Vysoká pri Morave, Hlavná 196, 900 66 Vysoká pri Morave, IČO: 00 305 197, zast. Mgr. Andrej Dvoran, starosta obce Vysoká pri Morave

B ž i a d a

riaditeľku Úradu Bratislavského samosprávneho kraja:

B.1 zapracovať do Návrhu rozpočtu Bratislavského samosprávneho kraja na rok 2025 finančné prostriedky na zabezpečenie pristúpenia Bratislavského samosprávneho kraja do Regionálneho združenia pre biologickú reguláciu komárov

Termín: 31. 01. 2025

B.2 zabezpečiť následné kroky na pristúpenie do Regionálneho združenia pre biologickú reguláciu komárov

Termín: do 31. 01. 2025

Dôvodová správa

Pristúpenie BSK do záujmového združenia právnických osôb Regionálne združenie pre biologickú reguláciu komárov

Jednou zo základných úloh obcí pri výkone samosprávy je utvárať a chrániť zdravé podmienky a zdravý spôsob života a práce obyvateľov obce a chrániť životné prostredie.

V regióne povodia rieky Morava a jej prítokov sa premnožené komáre stali nielen nepríjemnou a obmedzujúcou súčasťou života, ale aj potenciálnou hrozbou pre zdravie. Otázka problematiky komárov zasahuje do mnohých oblastí týkajúcich sa samospráv, životného prostredia, verejného zdravia, občianskeho komfortu, pesticídov, ekosystémových služieb alebo domácich zvierat. Vymenované oblasti predstavujú len nepatrnú časť, do ktorej problematika komárov zasahuje.

Samosprávy ako právnické osoby na ochranu svojich záujmov alebo na dosiahnutie iného účelu môžu zakladať záujmové združenia právnických osôb.

S ohľadom na vyššie uvedené vznikla iniciatíva pre spoločný postup samospráv na území Bratislavského a Trnavského samosprávneho kraja v oblasti ochrany zdravia obyvateľov regiónu. Vôľa predstaviteľov samospráv regiónu a základné východiská i ciele boli prejavované a sformulované počas spoločných stretnutí.

V zmysle § 11 ods. 2 písm. i) zákona č. 302/2001 Z.z. o samosprávnych krajoch je zastupiteľstvu samosprávneho kraja vyhradené okrem iného aj schvaľovať členstvo samosprávneho kraja v združeniach.

Cieľom Regionálneho združenia pre biologickú reguláciu komárov bude spoločný koordinovaný postup pri komplexnej regulácii komárov, a to najmä:

- Komplexný manažment regulácie stavu populácie komárov (lariev prípadne dospelých jedincov)
- Mapovanie územia v rámci aktualizácie liahnisk komárov
- Monitoring liahnisk komárov
- Výskum špecifických podmienok
- Vypracovanie metodiky a systému varovania a včasných zásahov
- Koordinácia dobrovoľníkov
- Expertná činnosť
- Koordinácia a výkon zásahov
- Osveta a komunikácia s verejnosťou

Zakladajúci členovia Regionálne združenie pre biologickú reguláciu komárov

- Obec Vysoká pri Morave
- Obec Láb
- Obec Malé Leváre
- Obec Suchohrad
- Obec Záhorská Ves

Súčasní členovia Regionálne združenie pre biologickú reguláciu komárov

- Obec Vysoká pri Morave
- Obec Láb
- Obec Malé Leváre
- Obec Suchohrad
- Obec Záhorská Ves
- Obec Zohor
- Obec Kostolište
- Obec Sekule

- Obec Moravský Svätý Ján
- Obec Jakubov Obec Gajary
- Obec Veľké Leváre
- Obec Brodské
- Mesto Stupava
- Obec Kúty

Pristupujúci členovia Regionálne združenie pre biologickú reguláciu komárov

- Bratislavský samosprávny kraj
- Trnavský samosprávny kraj
- Obec Borský Svätý Jur
- Mesto Malacky
- Obec Kopčany
- Obec Plavecký Štvrtok

Aj keď BSK nemá prioritne kompetenciu na manažment komáríh liahnísk a ich premnoženia, keďže táto kompetencia leží na mestách a obciach v zmysle zákona č. 369/1990 v súlade s ust. § 4 ods. 3 písm. h) o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov, kde je starostlivosť o životné prostredie (komáre, potkany, ploštice,...) výlučne v kompetencii miestnych samospráv (obcí a mesta Bratislava) BSK sa snaží obciam pomôcť pri boji s komármi po záplavách na Záhorí. V priebehu 8 rokov, kedy sa problematike výskytu komárov na Záhorí venuje Úrad Bratislavského samosprávneho kraja, odbor ÚP, GIS a ŽP sa postupne vytvorila široká sieť aktérov, navzájom spolupracujúcich aj na riešení problémov, ktoré sa počas praktických činností v teréne objavili.

Postup pre pristúpenie BSK do Regionálne združenie pre biologickú reguláciu komárov

Pristúpenie BSK do združenia právnických osôb Regionálne združenie pre biologickú reguláciu komárov predstavuje nasledovné finančné náklady:

Priame náklady vstupu Úradu BSK do združenia:

- ročný členský príspevok vo výške schválenej valným zhromaždením (predpoklad pre člena, ktorým je samosprávny kraj suma **39 000,- €**, financovaný z Programu 5 - Starostlivosť o krajinu, prírodné zdroje, územné plánovanie a prevenciu obyvateľstva
- **Zapožičanie dronu z projektu Mosquito Bioregulation**

Nepriame náklady vstupu Úradu BSK do združenia:

- V rámci Uznesenia č. 321/2020 zo dňa 18.12.2020 Zastupiteľstva BSK pri plnení Bodu B.2. zabezpečenie udržateľnosti po ukončení projektu Mosquito Bioregulation v zmysle pravidiel Programu spolupráce Interreg V-A Slovenská republika - Rakúsko 2014 – 2020 je Úrad BSK viazaný vyčlenením finančných prostriedkov v rozpočte BSK, v programe 5: Starostlivosť o krajinu, prírodné zdroje, územné plánovanie a prevenciu obyvateľstva v sume **16 580,- €** každoročne, mimo sumy ročného členského, až do ukončenia udržateľnosti projektu 04/27

V prípade odsúhlasenia vstupu BSK do Regionálneho združenia pre biologickú reguláciu komárov Zastupiteľstvom BSK a následného podania prihlášky o členstvo v združení, bude najbližšie valné zhromaždenie združenia schvaľovať prijatie BSK za riadneho člena združenia. Predpokladaný termín valného zhromaždenia je začiatkom roka 2025.

Následne sa uskutoční zapožičanie agrodronu, ktorý bude použitý pri nedostupných liahniskách komárov.

Vzhľadom k výške členského príspevku zo strany samosprávnych krajov (BSK a TTSK by mali mať členské vo výške 39.000,-€), navrhujeme úpravu stanov ZZPO tak, aby tieto stanovy odzrkadľovali výšku členského v počte hlasov pri hlasovaní valného zhromaždenia ako aj možnosť samosprávnych krajov „vetovať“ použitie členských príspevkov, ktoré sú nad rámec „základného členského príspevku“. Obce by mali členský príspevok vo výške 3.000,-€/rok,

čomu zodpovedá 1 hlas v rámci valného zhromaždenia. Samosprávne kraje by mali po 13 hlasov. Zároveň by nakladanie s finančnými prostriedkami presahujúcimi sumár základného členského (počet členov ZZPO x 3.000,-€) musel byť vždy schválený zo strany samosprávnych krajov, čiže nebolo by možné ich prehlasovať.

Za uplynulé obdobie možno poukázať na úspešné výstupy a aktivity Úradu BSK a budovania fungujúceho neformálneho partnerstva Úradu BSK a siete dobrovoľníkov naprieč obcami pri rieke Morava:

- Konsenzus Úradu BSK o nepoužívaní chemických látok na báze pyrotreidov (2017)
- Obstaranie dokumentu „Monitoring potencionálnych liahnísk komárov na území BSK“ (2017-2018, Prírodovedecká fakulta UK, Bratislava)
- Verejná prezentácia dokumentu „Monitoring potencionálnych liahnísk komárov na území BSK“ pre starostov obcí BSK, mestské časti Bratislavy a verejnosť (2018)
- Prvé použitie Bti Úradom BSK v rámci celého Slovenska (2019)
- Zazmluvnenie odborného garanta agendy – externý biológ z akademickej pôdy (2019)
- Dotačná schéma BRDS pre 9 obcí na Záhorí na použitie finančných prostriedkov na manažment lariiev komárov (2020)
- Obstaranie a testovanie unikátnej mobilnej aplikácie určenej na monitoring liahnísk komárov – unikátna v rámci celej Európy (2020)
- Účasť na vlastná prezentácia Úradu BSK na európskej odbornej konferencii EMCA vo Viedni (2021) zameranú na postup Úradu BSK pri manažmente lariiev komárov
- Vstup Úradu BSK do Interreg projektu „Biologická regulácia komárov v slovensko-rakúskom prihraničnom území“ – akronym Mosquito Bioregulation (9) spolu s TTSK, PRIF UK, SAV, Magistrát hlavného mesta SR – Bratislava, združenie Verein Biologische Gelsenregulierung entlang Thaya und March (6) (2023)
- Zabezpečenie potrebného vybavenia pre dobrovoľníkov
- Zabezpečenie nákupu agrodronu
- Aktualizácia mobilnej aplikácie na monitoring liahnísk komárov (2023)

Vychodiská

1.

Dlhoročne sa problém premnoženia komárov riešil pomocou chemických postrekov insekticídnyimi prípravkami používaným proti dospelým komárom. Postupne však dochádzalo k obmedzeniu možností používania insekticídov v extravilánoch obcí (1), ale i leteckej formy aplikácie týchto látok (1,2,3), čo malo významný negatívny vplyv na efektivitu. Nedôsledná aplikácia insekticídov spôsobuje aj narastajúcu odolnosť (rezistenciu) komárov proti týmto látkam. S rezistenciou komárov na insekticídy už dlhodobo zápasia napríklad v malarických oblastiach, kde je boj proti komárom kľúčovým pre ochranu verejného zdravia. Avšak aj na území Záhoria už bola rezistencia komárov dokázaná (4).

Nízka efektivita nie je však jediným problémom, ktorý sprevádza chemickú cestu boja proti komárom. Podobne, ako to bolo v prípade DDT, aj u v súčasnosti používaných syntetických pyretroidov, cypermetrínu a deltametrínu, sa postupne objavujú ich negatívne dopady na životné prostredie a zdravie človeka. U cypermetrínu sa stále častejšie skloňujú prívlastky karcinogén či endokrinný disruptor. Alfa, beta a zeta cypermetrín dokonca už nie sú povolené na ochranu rastlín v Európe (5), pričom na postrekoch proti komárom sa používa práve alfacypermetrín.

U deltametrínu sa zvažuje potenciálna neurotoxicita a za problematické sa považuje jeho dlhodobé zotrúvanie v prostredí. Nehovoriac o tom, že syntetické pyretroidy sú látky, ktoré nepôsobia selektívne, likvidujú všetok hmyz, aj opeľovače, ktorých množstvo v posledných rokoch dramaticky klesá.

Nosným prvkom komplexnej biologickej regulácie je používanie prípravku s obsahom larvicídu Bti. Jedná sa o toxín baktérie *Bacillus thuringiensis israelensis*, ktorá sa bežne vyskytuje v pôde. Bti selektívne pôsobí na larvy komárov a zabíja ich priamo na liahniskách, teda tam, kde nachádzame komárie jedince v najväčšej koncentrácii na relatívne malých plochách (oproti dospelým jedincom rozlietaným v širokom okolí). Bti nepôsobí na iné organizmy a nezotráva v prostredí, nakoľko sa tento toxín rozkladá približne do 24 hodín.

Najvýznamnejšou nevýhodou tejto metódy je personálna a časová náročnosť. Potenciálne liahniská komárov treba zmapovať, tie aktívne v sezóne identifikovať, aplikovať larvicíd Bti a skontrolovať úspešnosť aplikácie. V Rakúsku preto tieto práce vykonávajú dobrovoľníci – občania dotknutých obcí, ktorí výborne poznajú terén.

Okrem likvidácie lariev komárov prípravkom Bti na liahniskách sú súčasťou komplexu biologickej regulácie aj nasledujúce opatrenia:

- individuálna ochrana pred dospelými komármi,
- prevencia množenia tzv. „domácich komárov“, spravidla komárov rodu *Culex*, ktoré sa množia v rôznych umelo vytvorených nádržkách s vodou na súkromných pozemkoch,
- ochrana vybraných verejných priestranstiev pomocou lapačov a pascí na hmyz (areál MŠ, ZŠ),
- údržba verejných priestranstiev, predchádzanie vzniku liahnisk komárov v dažďovej kanalizácii a pod.,
- údržba a kontrola vodných nádrží na verejných priestranstvách (jazierka, melioračné kanály a pod.),
- vzdelávanie verejnosti.

Ako prvý na Slovensku prišiel s myšlienkou nahradenia chemickej cesty boja proti komárom tou biologickou Bratislavský samosprávny kraj so svojim projektom z roku 2018. Projekt rieši likvidáciu komáríh lariev na liahniskách pomocou Bti predovšetkým v inundácii rieky Moravy v katastroch 7 obcí, ktoré k rieke zasahujú. Pre potreby projektu boli na tomto území zmapované potenciálne liahniská komárov (7,8).

Po vzore fungovania rakúskeho združenia sa k aktivite BSK v roku 2019 pridali dobrovoľníci z obcí Záhoria združení pod aktivitou „Dobrovoľne proti komárom“ Občianskeho združenia Klub Lipka, ktorí vykonávajú monitoring liahnisk počas sezóny, asistujú pri aplikácii Bti a vykonávajú kontrolu účinnosti zásahu.

Jednou z úloh projektu Mosquito Bioregulation (9) bolo tiež iniciovať vznik platformy na Záhorí, ktorá by sa v regióne venovala biologickej regulácii komárov. Na niekoľkých stretnutiach so zástupcami BSK a TTSK a primátormi miest a starostami obcí Záhoria, z regiónu bratislavského i trnavského kraja, sa rokovalo o možnostiach a úskaliach tejto metódy a tiež o potrebe spoločných a koordinovaných postupov na čo najširšom území.

Všetci si uvedomujeme, že v súvislosti so zmenami klímy sa môžu masívne komárie premnoženia vyskytnúť opakovane a kedykoľvek v priebehu teplotne vhodného obdobia roka. Zároveň nám sem prichádzajú nové, aj invázne druhy komárov a rozširujú sa aj patogény, ktoré sme tu doteraz nemali (napr. dirofilárie či vírus západonílskej horúčky). Je nutné preto nastaviť stratégiu, ktorá bude efektívna, pomôže nám chrániť verejné zdravie a zároveň zohľadní narastajúcu požiadavku verejnosti na zdravé životné prostredie.

Zúčastnení primátori a starostovia sa preto zhodli na potrebe založenia regionálneho združenia pre biologickú reguláciu komárov a tento zámer teraz predkladajú na posúdenie mestským a obecným zastupiteľstvám.

Účelom združenia bude:

- 1) vykonávať reguláciu komárov prípravkami s larvicídom Bti,
- 2) domapovať potenciálne liahniská komárov v tých katastroch obcí, ktoré doteraz neboli spracované,
- 3) personálne zabezpečiť monitoring liahnisk (dobrovoľníci, pracovníci na dohodu),
- 4) vzdelávať občanov o benefitoch tejto metódy,

- 5) vzdelávať občanov o prevencii množenia „domácich komárov“,
- 6) vzdelávať občanov o individuálnej ochrane pred komármi.

Výhodou združenia bude:

- 1) rozšírenie možností získavania finančných prostriedkov z rôznych externých zdrojov na personálne zabezpečenie prác a rôzne aktivity súvisiace s komplexnou biologickou reguláciou komárov,
- 2) spoločné a koordinované postupy pri zásahoch proti komárom,
- 3) participácia BSK v združení a ich finančná podpora.

Zdroje informácií:

- 1) Zákon č. 543/2002 Z. z. Zákon o ochrane prírody a krajiny
- 2) 405/2011 Z.z. o rastlinolekárskej starostlivosti
- 3) Smernica Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2009/128/ES
- 4) Il'ko & kol.: The study on biocidal resistance of mosquitoes of genus Culex and Aedes to commonly used biocides cypermethrin and deltamethrin in Central Europe. Biologia 2023.
- 5) <https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/eu-pesticides-database/start/screen/active-substances>
- 6) <http://mta-gelsen.at/>
- 7) https://bratislavskykraj.sk/wp-content/uploads/2020/06/bsk_projekt_komare_2018_final.pdf
- 8) <https://bratislavskykraj.sk/monitoring-potencialnych-liahnisk-komarov-v-bratislavskom-samospravnom-kraji/>
- 9) <https://mosquito-bioregulation.eu/>

2.

Vznik, právne postavenie, ale aj zánik záujmového združenia právnických osôb upravuje Občiansky zákonník, konkrétne ustanovenie § 20f a následne OZ.

Záujmové združenia si zakladajú právnické osoby, ktoré sa v ňom združujú za tým účelom, aby uskutočňovali svoje spoločné záujmy. Združovať sa môžu napríklad kvôli ochrane ich spoločných záujmov, zabezpečovaniu spoločných činností, odborných služieb, rozvojových programov, ale aj akýkoľvek iný účel, ktorý nie je vymedzený zákonom, ale ani mu neodporuje a takisto nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi.

Register záujmových združení vedie okresný úrad v sídle kraja príslušný podľa sídla združenia.

Príloha: Aktuálne Stanovy záujmového združenia právnických osôb Regionálne združenie pre biologickú reguláciu komárov